

Asia: VN/19178/2023

Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle laiksi verkon välityspalvelujen valvonnasta ja eräksi muiksi laeiksi (DSA:n toimeenpano)

1. Yleistä

Yleistä

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi verkon välityspalvelujen valvonnasta ja eräksi muiksi laeiksi. Hallituksen esityksellä toimeenpantaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus digitaalisten palvelujen sisämarkkinoista ja direktiivin 2000/31/EY muuttamisesta (digipalvelusäädös).

Riippumatonta faktantarkistusta ja digitaalista informaatiolukutaidon Faktabaarin kautta mahdollistava ja edistävä Avoin yhteiskunta ry haluaa kommentoida globaalin digivallan reguloinnin referenssinäkin tunnetun lainsäädäntöesityksen tärkeää kansallista toimeenpanoa ennen 2024 EU-vaaleja kansainvälisestä, kansallisesta ja viestinnällisestä näkökulmasta - ilmeisesti ainoana kansalaisjärjestönä. Avoin yhteiskunta ry edustajia on osallistunut DSA valmisteluun demokratia näkökulmasta EU-tasolla ja laajemmin EU digitaalisen agendan toimeenpanoon osana kansainvälisiä riippumattomia tutkijoiden, faktantarkistajien ja mediakasvattajien EDMO NORDIS -verkostoa fokusoiden informaatiohäiriöihin ja kehittämäänsä digitaaliseen informaatiolukutaitoon. Olemme myös mukana eurooppalaisissa hankkeissa joissa kehitetään tukimalleja DSA koordinaatioon erityisesti haastavan disinformaation rajoittamiseksi.

Tätä taustaa vasten sinäänsä ymmärrettävästi tässä viranomaisten tehtäviin fokuoivasta hallituksen esityksestä ei saisi kokonaan häivyttää seuraavaa laajempaa EU tavoitetta, jonka osalta Suomelta odotetaan EU-tasolla esimerkkiä:

- 1) luoda turvallisempi digitaalinen tila, jossa kaikkien digitaalisten palvelujen käyttäjien perusoikeudet suojataan;
- 2) luoda tasapuoliset toimintaedellytykset innovoinnin, kasvun ja kilpailukyvyyn edistämiseksi sekä Euroopan sisämarkkinoilla että maailmanlaajuisesti.

Parhaan referenssin pohjoismaiselle DSA-liitännäiselle yhteistyölle EU-kontekstissa tarjoaa paraikaa ministeritasolla käsiteltävä Pohjoismaiden ministerineuvoston ajatuspajan asiantuntijaraportti, johon kontribuoiimme EDMO NORDIS-konsortiomme kanssa: <https://pub.norden.org/nord2023-004/yhteenveto-pohjoismainen-lahestymistapa-demokraattiseen-keskusteluun-teknologiajattien-aikakaudella.html>

Hallituksen esityksen teknisestä lähestymistavasta kertoo tärkeiden sanojen kuten demokratia, disinformaatio ja sananvapaus puute tekstissä - näistä vain viimeinen mainittu ja kerran. Monissa verokkimaissa mediafokusoituneitten virastojen takia tämä puoli tulee luontevammin kuin Suomessa jossa vastuu jaettu liikenne- ja viestintäviraston, kuluttaja-asiamiehen ja tietosuojavaltuutetun kesken. Koska DSA implementoinnilla on reilujen vaalien alla kiire ja sen onnistumisella on merkitys myös laajemmalle eurooppalaiselle yhteistyölle informatiosodan keskellä, jo olemassa olevaa viranomaisiosaamista täydentävä hallintorakenne varmasti kuitenkin perusteltua. Ehdotettua työnjakoa olisi mielestämme kuitenkin arvokasta tasapainottaa riippumattomien ja täydentävien asiantuntijakonsultaatiomekanismien osalta erityisesti media ja infomaatiopuolella.

Arviomme mukaan DSA toimeenpanossa korostuu erityisesti kovan luokan asiantuntijuus kaikkein isoimpien (ns. VLOP) toimijoiden pitämisessä vastuullisina toimistaan Eurooppalaisen yhteistyön ja erityisesti Irlannin DSA koordinaattorin ja komission resurssien kautta. Tähän yhteistyöhön ja omiin kyvykkyyksiin analysoida (ei vain hallinnoida) haastavaa uutta kokonaisuutta tulee satsata mielestämme erityisesti digiajan demokratian mahdollistamiseksi. Kaavaillut henkilötyöresurssit kuulostavat varsin vaatimattomilta.

Avoin yhteiskunta ry toivoo, että edellämainituista läpinäkyvyyttä ja kansalaisnäkökulmaa korostavia huomioita tuodaan esille. Kansalaisten mahdollisuudet osallistua datansa ja informaatioympäristönsä hallintaan erottaa meidät autoritäärisistä digitaalisista toimijoista. Konkreettisesti kansalaisviestintään on satsattava jo kevään vaalien aikana. EU-tasolla paljon pelättyä vaalimanipulaatiota, jonka taltuttamiselle DSA luo puitteet ja konsultaatiomekanismit ei teknisesti varsin ansiokkaassa esityksessä mainita.

Muista lausunnon antajista haluamme tukea erityisesti kuluttajaliiton ja viestintäoikeuden dosentin Riku Huttusen huomioita sekä Sitran digivalta-hankeensa puitteissa tekemää tietoisuuden kasvattamista. Viranomaislähestymistapa tarvitsee täydennystä ja luonnollisesti siihen on varattava myös resursseja.

2. Valvovat viranomaiset ja niille osoitetut valvontatehtävät

Valvovat viranomaiset ja niille osoitetut valvontatehtävät

Kuten edellä mainittu tärkeä varmistaa riittävät resurssit 1) hallinnon sisäiseen, 2) kansalaisyhteiskunnan ja asiantuntijoiden kanssa tehtävään informaationvaihtoon ja koulutukseen ja 3) kansainväliseen yhteistyöhön VLOP osalta. Riippumattomien kansalaisyhteiskuntatoimijoiden kanssa tehtävä yhteistyö voi täydentää ja kansallisen DSA koordinaattorin rooli tämän ja mm. suomalaistutkijoiden pääsyn VLOP -dataan tärkeää.

3. Viranomaisten tutkintavaltuudet

Viranomaisten tutkintavaltuudet

Riittävä resurssointi erityisesti kansainväliseen yhteistyöhön (ml. Irlanti ja pohjoismaat) ja vertaisoppimiseen tärkeää. Slovakia ollut ERGA-yhteistyön edelläkävijä ja suosittelimme sen käytäntöjen arviointia mm. disinformaation osalta.

4. Seuraamukset digipalvelusäädöksen rikkomisesta

Seuraamukset digipalvelusäädöksen rikkomisesta

Johdonmukaisuus EU-tason ja kansallisen tason osalta hyvä.

5. Liikenne- ja viestintäviraston seuraamuskollegio

Liikenne- ja viestintäviraston seuraamuskollegio

Tuemme Riku Huttusen huomioita ja kannustamme arvioimaan myös laajempia konsultaatioita muiden viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Toiminnan läpinäkyvyys tärkeää toiminnan legitimitetin osalta.

6. Muut asiat

Muut asiat

EFCSN setifioiduille eurooppalaisilla faktantarkistajilla on yhä tärkeämpi EU komission tukema rooli osana DSA -kehystä toimivassa "code of practice on disinformation" kehyksessä.

Yhdistyksemme julkaisi joulukuussa 2022 raportin Sitran toimeksiannosta, kuinka suomalaiset mediat yhdessä Faktabaarin kanssa voisivat pitää Suomen mukana tässä verkostossa. Olemme edelleen kiinnostuneet tukemaan tätäkin yhteistyötä, joka tärkeää myös kotimaiselle DSA koordinaattorille

https://faktabaari.fi/assets/Suomi_ja_EFCSN_koodisto_raportti.pdf

Salo Mikko

Avoin yhteiskunta ry / Faktabaari - Mikko Salo, puheenjohtaja